

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 13.) Utkommer hvarje Söndag. Göteborg den 30 Mars 1851. Pris för år: 4 Rdr. B.co. (V. årgången)

Henriette Trefftz.

Få konstnärinnor hafva passerat en mindre omvexlande bana eller mindre erfarit lyckans ostadighet, än föremålet för vårt porträt: Henriette Trefftz. Redan vid början af sin bana blef hon publikens älskling och hennes många triumfer hafva gjort hennes namn i korstverlden utomordentligt omtyckt, änskönt hon ännu är ganska ung. Hon

besitter, utom sin musikaliska förmåga, förmögenheten att äga ett skönt och uttrycksfullt ansigte jemte en älskvärd karaktär, behagliga manér och alla sällskapslifvets egenskaper, hvilka blott en värdad uppfostran kan skänka.

Sångerskan Henriette Trefftz föddes den 28 Juni 1826 i Wien. Hennes fader, en polsk adelsman, var officer i österrikisk tjänst. Hennes moder, dottern af den vack-

ra Laura Schwan von Mannheim, hvilken Friedrich Schiller genom sina sånger till Laura gjort odödlig; men som, oaktadt hans dyrkan smickrade henne, icke lät blanda sig af hans, genius utan gaf Trefftz företrädet, hvilken var i besittning af en förmögenhet, som försäkrade henne en oberoende ställning och hvarigenom hon kom i tillfälle att gifva sin dotter den bästa möjliga uppfostran. Men knappt var Henriette 13 år gam-

mal, då modren förlorade sin förmögenhet och dottern nu såg sig nödsakad, att taga sin tillflykt till sina naturgåfvor såsom uppehållsmedel. Hennes första lärare var Gentilhuomo, en bekant italiensk mästare. Hon gjorde betydande framsteg, och snart tilldrog hon sig direktören vid italienska operan i Wien, Morellis uppmärksamhet, af hvilken hon engagerades. Men till Henriettes stora förvåning fick hon, sedan hon instuderat ett mångsidigt och umfangsrikt repertoire, icke en enda role att spela på ett helt år, uppsade därför sitt engagemang, för att resa till Dresden, der hon i sitt 15:e år upträdde första gången i Belinis Capuletti och Montecchi i Giuliettas role tillsammans med den berömde Schröder Devrient som Romeo. Henriettes framgång var fullständig och hon blef presenterad för drottningen af Sachsen, hvilken var så förvånad öfver hennes mycket lofvande talanger, att hon icke blott mottog henne mycket nådigt, utan lät henne jemväl taga fortsatt undervisning af den berömde Morlacchi, under det att Schröder-Devrient

Henriette Trefftz.

gaf henne undervisning i skådespelarekonsten. Efter en briljant säsong i Dresden reste Henriette till Leipzig, der hon hade yckan att tilldraga sig den berömde Mendelssohns uppmärksamhet, hvilken genast med lifligt intresse deltog i hennes framtid och gjorde allt som stod i hans förmåga för hennes framgång. Han lärde henne sjunga hans sånger och på sin sista konsert sjöng hon med den största framgång en af de berömdaste af Mendelssohns sånger, hvilken han särskild hade komponerat för henne. Henriette Trefftz har honom att tacka för sin "universalitet", som karakteristiskt utmärker hennes talang. Från Leipzig återvände Henriette till Wien och engagerades genast för "Kärntnerthor"-theatern, der hon hastigt blef Wienarnes älskling. Tvenne år sedan gick hon öfver till Pokornys tyska sällskap å theatern vid Wien, der hon spelade med S'audigl, Pischeck, Marra och Jenny Lind. Derpå besökte hon Dresden, Leipzig, Berlin, Frankfurt och Pressburg under fortsatta triumfer, i synnerhet i Mozarts operor. I Balfes komiska opera: "die Heymonskinder," och i den romantiska: "die Zigeunerin," hvilka upplördes i Wien med utomordentligt bifall, spelade Henriette, i den förra öfver 200 och i den sedan 1848 fördref Henriette Trefftz likasom så många andra konstnärer från sitt fädernesland och hon begaf sig till England, hvarest hon för närvarande befinner sig. Hon uppträdde först i det af klassiskt bildade åhörare besökta philharmoniska sällskapet och gjorde ett afgörande fördelaktigt intryck. Snart hade hon äran att sjunga för drottningen i Buckinghamspalatset; sedan engagerades hon för andra gången för det philharmoniska sällskapet, och sjöng också i åtskilliga andra konsert:er i London och provinserna, t. ex. vid "hallens" invigningsfest för det philharmoniska sällskapet i Liverpool, vid hvilket tillfälle hon sjöng tillsammans med Grisi, Viardot, Alboni, herrarne Mario, Formes o. s. v. Herr Jullien engagerade henne för sina konserter under sista säsongen och har äfven vetat att återfängsla henne för det närvarande. Efter sina sånger blifver hon hvarje afton en eller ett par gånger framropad, och hennes "Trab, trab, mein Rösslein," hvisslas och spelas på positiver i alla gator. Mendelssohn förklarade Henriette för den bästa Vis-sångerska i hela Tyskland; denna dom tycks hon också i England vilja rättvisa och sjunger de engelska nationalvisorna till sina åhörarens största förtjusning.

Jesuiten.

Berättelse af Carl Nanz.
(Öfversättning från Tyskan.)
(Forts. o. sl. från N:o 12.)

Då Giovanni hade fört Laura in i hyddan, föll han för henne på knä och bad under strida tårar om förlåtelse. "Jag var verktyget till det afskyvärdaste svek," ropade han. "Laura! jag har varit den, som deltagit i att undergräfvat er lycka. Hör mig! Jesuiterna i Messina ville gerna komma åt eder faders och marchesens egodelar. För detta ändamål togs jag i deras sold. Brabantane lät sin broder Joseph komma från Genua. Båda äro hvarandra lika till kropp och själ. Vid eder förlofning förde jag in i ett sidorum pater Joseph, hvilken begagnade sig af eder faders inbillningskraft. Det samma upprepades julfatt. Det lyckades. Guido blef skild ifrån er. Pater Brabantane dog — dog så som han lefvat — med en skrymtaktig lögn på sin tunga. För att så mycket säkrare draga Guido i nätet, spelade pater Joseph tvenne gånger andens role. Guido började noviciatet; ni reste till Neapel. Jesuiterna sände ett fartyg efter, hvilket skulle föreställa korsaren, som bortkaprade er, stäckars Laura. Det lyckades. Ni fördes till ett slott i Calabrien, och här inbillade man er, att ni befann er i Turkiet. Pater Joseph visade sig för er som ande. Någon tid derefter fick ni en sömndryck och bragtes till Santa Marias trädgård. Huru ni utsluppit derifrån och kommit hit, begriper jag icke."

Laura upplyste honom derom.

"Ni hade intet mera att frukta af eder argaste fiende, pater Joseph" fortsatte Giovanni. "En afton kom han till mig och medbragte en flaska utmärkt godt vin, som vi tillsammans skulle tömma. Vi drucko. Jag sändes ut i köket för att hemta in någon kall mat till vinet. Vid min återkomst for den tankan genom min själ: huru, om han under din bortovaro har blandat gift i ditt glas? Jag gjorde mig ännu ett ärenden ur rummet och bad min hustru, att under något föregifvande utkalla pater Joseph på ett ögonblick. Han utkallades till oss på gården, och då min hustru hade talat med honom, hvarvid jag hela tiden var närvarande, gingo vi åter tillsammans in.

Min son hade emellertid ombytt glaset derinne. Pater Joseph uppfordrade mig till att dricka. I botten, sade han; vi klingade och glaset tömdes. Pater Joseph bleknade, då han satte glaset från sig, tog sin hatt och ville gå. Jag uppehöll honom

först med joller och sedan med vänskapsfullt våld. Han befann sig mycket illa, ropade han, jag borde för Guds skull låta honom gå. Jag lydde slutligen; — dagen derpå var han död. Ännu någon tid fortsatte jag mitt syndiga lif; men slutligen vaknade det sofvande samvetet. Jag afsade mig världen och flyktade hit. — Säg mig, goda Laura," slutade han, "hvad jag för närvarande kan göra för er? hvart vill ni hän? hvad är eder plan?" —

Laura hemtade sig några ögonblick efter afhörandet af denna berättelse, derpå tackade hon Gud för hans underbara ledning. Båfvande frågade hon efter Guido.

"Han är ännu i noviciatet," svarade Giovanni, "en svår sjukdom har ända tills nu hållit honom vid sängen. Så snart han tillfrisknat ämnar han aflägga sitt löfte."

"Och min fader?"

"Laura, ni har tackat Gud för hans underbara ledning."

"Hvad menar du?"

"Laura! Gud vet bäst, hvartill det här — du slag tjenar, då det träffar oss."

"Giovanni!"

"Hvad hjälper väl att längre dölja det? Laura! er goda fader har insomnat!"

Vid dessa ord vacklade Laura och med ett smärtsamt utrop störtade hon i Giovanni's armar.

Länge var hans tröst utan verkan. Slutligen lyckades han att hämma hennes tårar.

Laura fattade det beslut, att ännu en gång se sin Guido, hvad följden än måtte blifva. Giovanni, som stod i rop för helighet och älskades af Jesuiterna som salig Brabantanes hjertvän, lofvade att beledsaga henne och vara henne behjelpig uti att få tala med Guido. Hon påklädde sig en tillreds liggande eremitdrägt och anträdde med tungt och ängsligt hjerta sin gång till Messina.

Det skulle vara en förgäfves möda, att vilja försöka skildra hennes känslor, då hon inträdde genom sin fädernestads portar, — då hon gick förbi sin faders palats, som Jesuiterna ärfdt, och slutligen ringde på portklockan till den stora byggnad, som inneslöt Guido. Våldsamt bultade hennes hjerta. Giovanni mottogs med vördnad och infördes af portvaktaren i den unge Guidos cell. De funno honom knäböjande och bedjande. Några ögonblick underhöll sig Giovanni med honom om likgiltiga ämnen. Laura stod vid dörren, darraude så att hon måtte stödja sig, och uppsög med bortvändt ansigte de nedrullande tårarne.

Guido kände henne icke.

"Guido!" sade Giovanni, "jag kommer

för att för er upptäcka en hemlighet, som brinner på min själ och med hvilken jag ej vill nedstiga i grafven. Denne unga broder (han pekade på Laura) skall vara mitt vittne. Hör mig, Guido, innan ni ännu träder till altaret, för att aflägga ett evigt, oupplösligt löfte, hör mig och erfar med hvilka bofstreck man hittills lockat er."

Likasom för Laura, afslöjade han nu för den mer och mer förvånade Guido hela kedjan af skälmstycken.

"Huru?" afbröt honom Guido, "Laura har icke omkommit genom skeppsbrott? Store Gud! hon lefver ännu?"

"Hon lefver ännu Guido!" fortsatte Giovanni med värma, "hon lefver och älskar er ännu!"

"Giovanni! Giovanni!"

Han grät, han föll till hans bröst.

Längre kunde icke Laura återhålla sig. Hon kastade sin kapuschong tillbaka, så att hennes bruna lockar nedföll. "Guido! ropade hon, "Guido!"

Den olycklige spratt till och reste sig från eremitens bröst. Tvenne armar omslöt honom, ett par varma läppar brände på hans. Det var hans Lauras.

Då båda åter hemtat sig, tillrådde Giovanni den gode yuglingen att flykta med Laura. Med förtjusning antog hon detta råd, tryckte henne i sina armar och svor att vilja offra sitt lif för hennes besittning. Man öfverenskom nu, att Guido mot afton skulle gå ned i kyrkans korsgång, hvarest Giovanni på ett bestämdt ställe skulle lägga en hatt och mantel, hvarmed han kunde dölja sin bortgång, Laura skulle emellertid hyra ett fartyg.

Aftonen kom, manteln var lyckligen bragt på sitt ställe, Guido smög sig ur sin cell, kastade manteln på sig och skyndade ut. Vid hafsstranden träffade han Laura som hade ifört sig andra kläder.

Ödet ville, att en skeppare från Marseille, hvilken en längre tid legat i Messina, skulle den följande morgonen segla tillbaka till sitt fädernesland. Denne dolde tjenstaktigt de båda flyktingarne. Marchesen, Guidos fader, som af Giovanni blifvit underrättad om förhållandet, infann sig med en del af sina skatter. Han bad Laura och sin son om tillgift för all den sorg han hade förorsakat dem. Följande morgon lättade man ankaret och med försvinnandet af Siciliens kuster försvann all ängst från de älskandes panna.

Gerna lemnade de palats och gods åt de orättmätiga innehafvarne; de medlogo en

egendom som ingen furste, ingen Crösus kunde inlösa.

De bosatte sig i Marseille, lefde lyckliga som i ett förlofvadt land, oåtskiljeliga i skötet af sin familj, omringade af älskade barn, älskade och välsignade af alla, som kände dem.

Anmärkning.

Guido antog namnet Renquier. Den ännu lefvande och högaktade bankiren Renquier i Marseille är hans son. Vi vandrade år 1837 tillsammans till Marseilles begravningsplats, för att bese den hjeltmodiga Lauras grafvård. Under vägen omtalade han för mig denna berättelse.

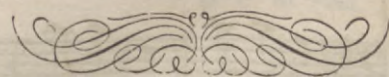
Småbarnshospitalet i Ludwigslust*.)

Ludwigslust är sommarresidensstaden för storhertigen af Mecklenburg-Schwerin. Emedan hertigen der uppehåller sig ett par månader om året, vanligen mot hösten i jagttiden, hafva flera adliga familjer der slagit sig ned. Den lilla staden, som bebos af 4,000 människor, är också, för att vara i Mecklenburg, rätt täck, rymlig och prydd af talrika trädplanteringar. Bland andra familjer bor der äfven en fru von Bülow temligen rik, som har en ännu rikare son i Skåne. Hon lefver på samma fot, som andra förnåma och rika adelsfamiljer i det lilla samhället. Men tätt utanför staden är ett litet grönmåladt envåningshus. Dit inbjudes nu läsaren. Vid bordet sitter ett några och 20 års fruntimmer, hvars hållning och hela väsende utmärker en dam af börd och bildning. Hon matar ett litet barn, som i de plågor, hvilka det i sitt af utslag förstörda ansigte lider, jämmerligen gråter; ett annat, något yngre, fruntimmer sitter och pysslar med ett annat barn på en stol i hörnet; på bordet sitta några små, och de andra större stöka omkring här och der i rummet. Denna lilla lägenhet är ett barnsjukhus (Kinderhospital). Det äldsta fruntimret är fru von Bülows dotter och det yngre en diakonissa från Kaiserswerth. Hela historien är i korthet följande: Fröken Bü-

low ville hafva något annat att göra, än sitta inne och läsa romaner; hon såg dagligen, att en hop vanvårdade, sjuka och i alla hänseenden olyckliga barn ströko omkring på gatorna, eller hemma, utan mat och modersvård. Hon ville göra något till nödens lindrande; men visste icke huru. Då reste hon till Kaiserswerth och var der ett år. Efter sin hemkomst köpte hon den lilla gård, läsaren redan känner, för 3 å 4,000 Thr, tog ett annat i Kaiserswerth redan bildadt fruntimmer till hjälp och samlade omkring sig de mest eländiga och värlösa barn i staden. Med dem äter hon nu och lefver hela dagen; går om aftonen till sitt hem i staden och lemnar då de små åt medhjelparinnans omvårdnad. Att litet undervisning, räkna och skriva samt sång för de äldre äfven meddelas, förstås af sig sjelft. Det hufvudsakligaste är dock, att de värlösa barnen skola hafva ett hem och en modersvård. Nu kunde väl, i fall någon skulle vilja kalla detta för en fantasi af en rik dam, frågas: då det gifves så många fantasier, hvaråt rikt folk kunna öfverlemna sig, hvilkendera är för de arma bland våra bröder och systrar fördelaktigare, antingen denna, eller någon annan, t. ex. att lära rida, läsa latin, skriva romaner eller sy de konstigaste broderier? Någon annan verksamhet och bestämmelse måste väl ändå ett fruntimmer med själ och hjerta ha, än att vid stickbågen sitta och vänta på ett "fördelaktigt parti."

De fattiga i Sverige, hvad de skulle glädjas och jubla, om rätt många af våra förnåma eller rika fruntimmer ville hängifva sig åt dylika fantasier; och hvilken sann tillfredsställelse, hvilken rikedom och fullhet skulle dessa fruntimmer sjelfva få erfara, om de utbytte sitt, nu ofta i hjertegrunden ändå tomma och glädjelösa lif, mot ett lif af verksamhet och ädel uppoffring för den lidande nästan!

(Ur Tidskr. för Folkskolelärare &c.)

*) Besökt af Utgifv. d. 14 Febr. 1849.

ARCHIV-WALS. AF LOUIS HAHN.

Allegretto.

PIANOFORTE.

f e marcato. *p*

Sya loco. *1.* *2.* *p*

cresc.

Pluk Glæ — dens Ro — ser!

cresc.

8va
loco.
1.
8va
2.
loco.
p
mf

First system of musical notation, featuring a treble clef with an 8va (octave) marking and a bass clef. The treble staff contains a melodic line with first and second endings, marked 'loco.'. The bass staff provides accompaniment, starting with a piano (p) dynamic and moving to mezzo-forte (mf).

Second system of musical notation, continuing the piece with a treble and bass staff. The treble staff features a melodic line with various ornaments and a final flourish. The bass staff continues the accompaniment.

1.
2.
f
fz
f

Third system of musical notation, including first and second endings. Dynamics include forte (f) and fortissimo (fz).

fz
Fine. p
fz

Fourth system of musical notation, concluding with a fortissimo (fz) dynamic and a 'Fine. p' instruction.

cresc.
p

Fifth system of musical notation, featuring a crescendo (cresc.) and a piano (p) dynamic.

1.
2.
D. C. al Fine.

Sixth system of musical notation, including first and second endings and the instruction 'D. C. al Fine.' (Da Capo al Fine).

Sveriges förhållande till verdenshandeln och om vårt eget förhållande till England.

Härvid kan det naturligtvis icke falla oss in att uppduka de gamla sagorna om "Englands konsequenta afsigt, att tillintetgöra alla öfriga länders manufaktur," ehuru det onekligen gifvits tider, då engelska statsmän, liksom alla andra, leddes af nationalfördomar. Då en Chatam kunde, hänförd af brinnande fosterlandskänsla utropa: att kolonierne aldrig skulle få förfärdiga för en hästskos värde åt *old England*, och detta just om de samma kolonier, hvilka, sedan de afskuddat moderlandets bojor, nu föra en blomstrande handel med England, — till synnerlig fördel för båda länderna; — så begriper man att andra nationer kunnat göra denna anklagelse. Man måste, i det afscendet olika betrakta olika tider.

Om England verkligen, vid handelstraktaters afslutande, vetat förskaffa sig lejonparten, så frågas, om icke den andra kontrahenten sjelf förtjenar klander för det han icke kunnat försvara det intresse, som han likväl bedömde på lika sätt? Och huru har man kunnat klandra England under det att den allmänna åsigten i alla länder var alldeles densamma? Hvarje styrelse, hvarje folk, åsyftade på den tiden detsamma som endast för England synes hafva lyckats. Det är och förblir emedertid ett grundmisstag — som också Engelmännerna i vår tid insett — att anse det landets öfverlägsenhet hafva uppkommit genom andra nationers undergång; det är tvärtom påtagligt att England skulle, i denna stund, varit ännu rikare i fall rikedomens tillväxt i större mån hos de nationer med hvilka England haft handel. Det är endast arbete, (drift och intelligens) som alstrar rikedom. Inströmma tillgångar i utlandet, desto mera fördel har den som handlar med detta andra land der rikedomens stigit. Endast der fattigdom råder kan man icke förtjena något annorlunda än tillfälligt och i ömklig skala.

Englands nuvarande storhet måste sökas i utvecklingen af dess egna krafter, och ej i tillintetgörandet af främmande hjälpkällor, icke i användandet af ovärdiga — och otillräckliga — medel för att försäkra sig om en lycklig utgång, utan i dess söners ihärdighet, deras sunda omdömesförmåga och kraftiga företagsanda, — i folkets fysiska, politiska och moraliska egenskaper. Anklagelserne mot den engelska handelspolitiken har England slutligen

besvarat genom traktaten med China, der det afsade sig alla erbjudna företräden; vidare genom Peels tariff-reform, och, den första Januari detta år, genom navigationsaktens upphälvande. Otvunget har det visserligen icke gjort denna frontförändring, utan först sedan de öfriga länderne börjat bjuda det spetsen, förande samma vapen som England förut sjelft begagnat; men denna frontförändring visar likväl att England dels icke tror sig hafva utlandets täf-lan att frukta, dels hufvudsakligen att Engelska statsmännen söka landets vinning och styrka i annat än i afundsamma åtgärder.

Vi erkänna, att vi hylla principen för handelns fria rörelse, att vi erkänna handelns element just vara frihet, äfvensom att dess motiv är intresset; men detta medgifvande oaktadt, önska vi icke att Sverige i närvarande tid hvarken antagor den *abstracta frihandeln* med hela dess kosmopolitiska utsträckning, liksom vi ej heller önska att det utslänger sig ifrån utländsk medtäflan, ty vi se hvarken i det ena eller andra systemet något medel att äfven för oss uppnå produktionens högsta punkt. För att riktigt bedömma hvilket system, som bäst passar för vårt fosterland, är det af vigt, att studera just *Englands skola*, som lär oss huru detta land hunnit till dess närvarande utveckling, huru det votat att dels af öfriga nationer tillvinga sig tribut, dels, ännu ojemförligt mera utvecklade en oerhörd rikedom genom en produktion hvars like ingenstädes är att finna. Man betänke blott hvad det innebär att, genom begagnande af maskinkraften använda minst tolf gånger så mycken mansstyrka som hela befolkningens antal. Om nu den sednare utgör 28 millioner människor, och den arbetande maskinkraften i England svarar mot 400 millioner människor, hvilka icke förbruka och förstöra något, så börjar det blifva begripligt hvarifrån rikedomens i England har sitt ursprung.

Det är denna, icke förstörande arbetsstyrka som gifvit England ett oerhördt öfverskott på arbetet, och derigenom samlat skatter inom denna ö och gjort den till det rikaste land i världen. Men denna skola innefattar också felen i den ekonomiska lagstiftningen äfvensom i den allmänna statshushållnings-åsigten, ty endast felen ha kunnat frambringa de mörka skuggor dem man finner i den annars bländande ljusa tafflan.

Det är egentligen den intelligentas öfvervigten som hos Englands folk danat dess öfvervigt i rikedom. Det är, nogare sagt, också den moraliska öfvervigten. Vi förbise detta lands yttre politik, som hittills

utgått från samma ensidiga synpunkt som an dra länders, nemligen från ett afundsamt beräknande af den enskilda fördelen. Men inom landet är Engelmännens verksamhet grundad på religion och tro, varmare fattad än i något annat land. Af denna religiösa art är också hvarje Engelmans bemödande att vara en man för sig, att vinna en sjellständig tillvaro genom förkofran inom det ekonomiska området. Deraf hans ansträngning, att uppfinna hjälpmedel i vetenskapen, att förädla slöjden, och att med tillhjälp af naturkrafterne underlätta människans arbete.

Vi känna allt för väl, och skola här strax vidare erkänna vår kunskap om, det förtryck som i England utövas af den rike mot den fattige; men detta förtryck är endast i afseende på graden skiljdt från det förtryck som öfvas i alla andra länder. Det är kapitalets öfvermakt, — rikedomens tillfälliga förmåga att använda andras arbetskraft. Alldeles detsamma förekommer i andra länder; öfverallt låter man andra arbeta för sig; skilnaden är blott den, att man i England har ojemförligt större kapitaler, och att fördenskull resultatet hunnit visa sig mera genomfördt. En bättring i detta onda måste sökas på annat håll. Afhandlingen derom skulle föra oss för långt ifrån vårt närmaste ämne. Vi tillägga blott att allt slags våld mot kapitalet förvärrar detta onda, och att ingen hjälp finnes deremot förrän den allmänna bildningen hunnit inse penningekapitalets och den personliga arbetsstyrkans gemensamhet af intressen då dessa sednare rätt förstås.

Richard Cobden, utmärkt för skarp omdömsförmåga, beslutsamhet och kraft, har också uppträdt såsom målsman för dessa industriella intressen och fordrar fria marknader för deras tillverkningar i alla verdens länder, *fri tillförsel af lifsmedel* till drägligare pris, ty annars kunna de medelösa arbetarne icke underhålla sig i det rika England.

Hvad vi isynnerhet ega att taga i noga betraktande är den fullkomliga revolution, som maskinkraften åstadkommit inom slöjderne och handeln. Så länge endast handarbete stod emot handarbete, uti den ena nationens tillverkning ställd emot den andra nationens, behöfdes det hufvudsakligen blott personernes fria verksamhet och ett lagligt samhällstillstånd, för att frambringa en slöjdekraft, någorlunda lika hos det ena folket som hos det andra; nu i våra dagar, der den ena nationens förenade maskinkraft sättes emot den enskildes flit i ett icke industriellt land, der kan, under

en fri täflan genom påförse af produkter åstadkomna med maskinkraften, handarbetet lika litet koppas en lycklig framgång, som om en roddare skulle vilja ro i kapp med en ångbåt. Medtäflan i våra dagar är icke mera emellan hand och hand, utan emellan kapital och kapital, emellan maschin och maschin. Kapital i förening med maskinkraften, eller, som vi förut kallat det, intelligent öfverlägsenhet, är skälet till att jemnvigten emellan England och alla öfriga nationer blifvit upphäfd — en omkastning, hvars följder Adam Smith icke kunde öfverser, ej ens ana. Kapital- och maskinkraften ha bildat sig med gigantisk makt på denna ö, der de ständigt drifva kapital att hopas på kapitalet, slöjdalsterne att alltmera jättelikt ökas och att, i de viktigaste grenar, öfverflygla hvarje täflan på den utländska marknaden, der icke samma factorer, förmögenhet och tillämpad insigt, finnas i lika mängd eller styrka.

Att i andra, så beskaffade, länder hvarje slöjdindustri, som icke mottager någon omvårdnad å statens sida, utan är sig själf öfverlemnad, icke kan mäta sig med denna jätten, tyckes vara naturligt, åtminstone så länge slöjderna i alla länder, drifvas med samma okunnighet som nu.

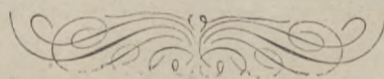
Englands maskinstyrka, millionerne som deruti äro nedlagda, den fullständigt organiserade maskinfabrikationen, det stora antalet af utbildade tekniker, millioner inöfvade arbetare, — allt detta bildar ett helt, som lemna England öfvervigten öfver nationer der handarbetet är rådande; en öfvervigt lik den som en, med alla den nyare krigskonstens hjälpmedel utrustad, krigshär eger öfver den med pil och båge beväpnade hopen. Denna öfvervigt hos den engelska industrien ökas ännu mera genom den högsta transportkraft på jernbanor och medelst ångbåtar, vidare genom enorma handelskapitaler, och s'utligen genom fördelarna af en stor varurörelse och otaliga afsättnings-tillfällen.

Då vi sagt att vi af Englands industrihistoria böra lära hvilken väg vi ha att välja för att gifva en jemn utveckling åt samtliga factorer, som befordra nationalrikedomen och folkets välfärd, så är meningen, att vi af England skola lära, ej att frambringa *allt*, men väl att *aldrig* låta något tillfälle till förkofran och välstånd gå obegagnadt förbi; att vi böra söka gifva åkerbruket den högsta möjliga lyftning, söka företrädesvis fästa oss vid de mest

lönande industrigrenarne, förfullkomna arbetsskickligheten, och verka på det intellectuella framåtskridandet, men isynnerhet att söka befria handel och rörelse ifrån alla menliga bojor.

Det fordras, efter vår åsigt, för en stats rikedom endast att dess medlemmar hafva *sedlighet, flit och förstånd*.

(Ur "Handels-politiska Berättelser af Knut Boade.")

Ångfartygets "Delphin" förlorande på Wallenstädter-sjön.

Det hörer nästan till de vanliga företeelserna i våra dagar att läsa underrättelser om förfärliga explosioner eller om stolta ångfartygs fasansfulla förlorande, och de dervid omkommande människolifven räknas vanligen "per hundra". De flesta olycksfallen föränledas antingen af grof efterlätenhet eller af maschinriets öfverdrifna anlåtande. Men det hörer till de sällsynta och därför mera omtalansvärda fallen, att ett för postverket bestämdt fartyg på en liten, några få mil lång insjö, skall blifva ett offer för lössläppta elementer, och det i ögnasigte af den nära räddningspunkten och under iakttagande af den största försigtighet och eftertänka.

Midt emellan de schweiziska kantonerna Glarus och St. Gallen, omgördlad af väldiga klippkolosser, ligger Wallenstädter-sjön, 1 $\frac{3}{4}$ mil lång och på sina bredaste ställen knappt en half mil bred. Nästan lodrät, näret och sönderrifvet tornar sig på norra sidan det 6000 fot höga "Kuhfirste" upp ur det mörka vattnet, och likt bandrensor, hvilka vid mindsta vind lortföras som damm, störta bergsbäckarne ned åt dess sida. Midt emot, i söder, utlöpa slutpunkterna af "Flumser"-alperna ned emot sjön. Denna sidan är rikligen bebyggd med människoboningar och vänligare än den motsatta, som endast på sina stränder erbjuder den enda landstigningsplatsen "Quintin" och några få hus på det skrofliga "Bättlis". Bland alla Schweiz' insjöar hörer Wallenstädter-sjön till de farligaste, och ve det fartyg, som blifver hemsökt af ett plötsligt inbrytande oväders fasligheter. Om än vindarne på denna som på alla de andra sjöarne vid Alpernas fot, iakttaga en

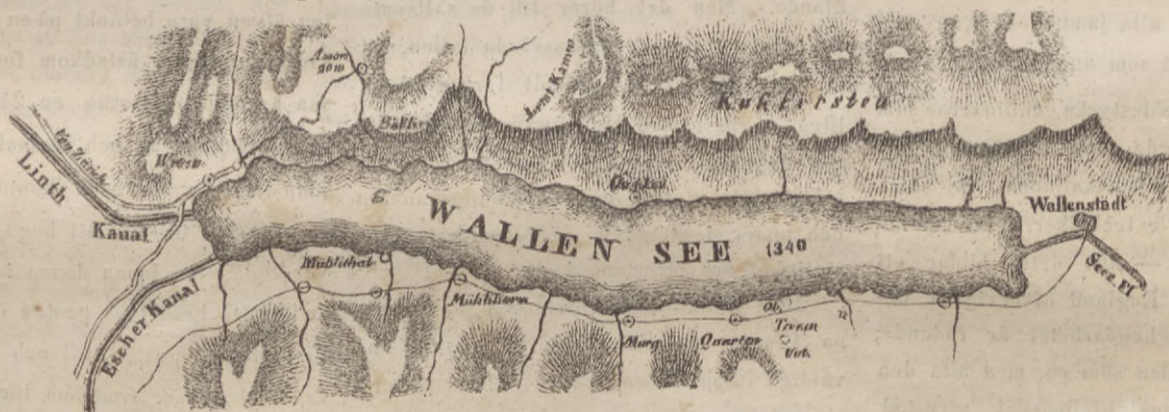
viss regelmässighet, hvilken den resande med temlig tillförsigt begagnar och vågar att göra en resa under en klar himmels beskydd, så är dock den resandes läge mycket betänkligt, om en oväntad nordanvind plötsligt utvecklar sig, och som här kallas "Bättlisern." Med utomordentligt raseri störta sig då orkanen fram öfver fjällryggarne nedför de branta väggarne och den spegelblanka ytan uppröres då icke af långdragna, regelmässigt återvändande vågor, utan sjön rasar då i en vild uppbrusning af hushöga skumkammar och bottenlösa afgrunder. — Ett dylikt ögonblick inträffade natten till 17 December förlidna året. Men innan vi skrida till själfva berättelsen af denna förfärliga händelse, vilja vi föratsända några upplysande rader.

Fordom var postväsendet i Schweiz ett blott och bart kantonal-företag och därför mycket ofullkomligt. Men sedan detta genom hela Schweiz' centralisering blef en allmän Edsförbundets inrättning, petitionerade man oupphörligen om att få en möjligt tidsparande förbindelse mellan Chur och Zürich. För detta ändamål vinnande måste man jemte den hittills brukliga dagposten äfven vara betänkt på en nattpost. En sådan inrättning åstadkom för de majländska korrespondenterna en 24 timmars hastigare befondran och förskaffade tillika de industriöst verksamma kantonerna Glarus och Zürich tillfälle att begagna posten öfver Splügen. Innan denna inrättning trädde i kraft, besörjdes posten öfver Gotthard så uselt, att posten till och med vid det vackraste väder framkom för sent, men vid dåligt hände det ofta att den uppehölls en, ja vid ett tillfälle till och med två dagar, under det att expeditionen öfver Splügen och Chur framkom ytterst punkligt. För att nu hinna närmaste vägen från Chur till Zürich, måste man öfverfara Wallenstädter-sjön med ångbåt efter hela dess längd. Denna fart företogs alltid om midnatten.

Således hade också afgångstimman natten till den 17 December kommit. Ångfartyget "Delphin," ett litet fartyg, som förut blifvit begagnadt för dylikt ändamål på Zürichsjön, hade nu uteslutande denna farliga expedition att utföra. Ivarje natt och afgick från Wallenstadt kl. $\frac{1}{4}$ till 1 med stilla vatten, utan någon aning om någon utomordentlig fara. Det hade redan lyckligt tillryggalaggt mer än trefjerdede-

Ångfartygets "Delphin" undergång på Wallenstädter-sjön.

Karta öfver Wallenstädter-sjön och dess kringliggande trakt.

len af sin väg och hade på vanlig tid ankommit i parallel med den utspringande klippväggen och landtudden "Bättli", då det derstädes påhelsades af den oregelmässiga mot- och sidovinden, dock fortsatte det sin väg, om än långsammare, i vanlig riktning tills det anlände under den från bergsbyn Amon kommande bäcken. Då utbröt plötsligt en storm, som i sitt tygellösa raseri tycktes vilja tillintetgöra allt. Delphin angreps så våldsamt från högra sidan, att maskinen måtte stoppaas. I början drifven tillbaka, men derpå midt ut i sjön, nekade den helt och hållet att lyda rodet, och gifven till pris för det upprörda elementet, slungades den

som ett nötskal upp och ned af böljorna. Skeppsfolket och tjänstpersonalen på den upplysta landstigningsbryggan i Wesen förmodade blott en kort tid observera det fram- och tillbakaslungade fartygets öde; snart försvann det för deras ögon och för egen säkerhets skull tvingades de att lemna bryggan, så vida de icke af stormen ville kastas i sjön. Men en landtman, som från sin i skydd af berget stående hydda på Bättli, var i stånd att i den ljusa natten iakttaga den med 13 menniskor och mycket postgods befraktade ångarens förtvflade kamp. Då bildade på en gång en jagande hvirvelvind en vattenpelare; likt ett vidunder af vatten

höjde sig en gigantisk vattenmassa, stod ett ögonblick stilla, och i stn splittring uppslukade den fartyget, som spårlöst förevann.— Sjön hade sitt offer.

Trots de ifrigaste bemödanden har man hvarken kunnat finna ett enda lik eller något det minsta spår af fartyget, och märkligt är det, att den 8 December 1771 gick också ett fartyg till botten med 9 personer på ungefär samma ställe, utan att nåsinn något lik återfanns.

